

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Дєдух Марини Олександрівни «Гендерний підхід до формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді у процесі фізичного виховання», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми

Аналіз літературних джерел свідчить, що вивчення проблеми формування індивідуальної фізичної культури дітей та молоді на різних етапах навчальної діяльності, яка є запорукою набуття і підтримання належного рівня здоров'я протягом подальшого життя, привертає увагу досить широкого кола, як українських, так і зарубіжних дослідників.

У роботах Т.Ю. Круцевич, О.Ю. Марченко (2010-2019) проаналізовано проблеми розробки та впровадження гендерного підходу у фізичному вихованні школярів та студентів, сформульовано поняття «індивідуальна фізична культура» і виявлено особливості її формування, розроблено концепцію гендерного підходу у фізичному вихованні школярів; О. О. Біліченко (2014) дослідила гендерні особливості ознак психологічної статі у студенток, що займаються спортом; І. В. Євстігнєєва (2013) обґрунтувала критерії гендерного виховання учнів в процесі фізичного виховання в школі; проблемою існування гендерних стереотипів та дисбалансу у фізичному вихованні підлітків займалися О. І. Шиян та О.В. Фащук (2013).

Аналіз науково-методичної літератури показує, що багато аспектів проблеми формування індивідуальної фізичної культури школярів та студентів досліджені досить широко і багатосторонньо. В той же час, практично відсутні дослідження з обґрунтування засад гендерного підходу в процесі фізичного виховання для формування індивідуальної фізичної

культури учнівської молоді, яка є фактором самовдосконалення і підвищення їх фізичного здоров'я.

Викладені положення і обумовлюють актуальність обраної автором теми дисертаційного дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, їх достовірність

Наукові положення дисертації та висновки достатньою мірою обґрунтовані теоретичними даними, відповідають меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження.

Ступінь їх вірогідності забезпечується:

- кількістю використаних літературних джерел, яка склала 275 найменувань (20 з них – іноземною мовою);
- використанням документальних матеріалів, законодавчих та нормативних документів України, сучасної навчальної літератури;
- використанням адекватних методів наукового пізнання;
- тривалістю виконання дисертаційного дослідження (2016-2020 рр.);
- кількістю наукових публікацій та представленням наукових досліджень на конференціях різного рівня;
- результатами впровадження в навчальний процес державних освітніх установ.

Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях

За матеріалами дисертації опубліковано 19 наукових праць, серед яких 8 статей надруковані у фахових виданнях за напрямом 017 фізична культура і спорт, 1 – у періодичному науковому виданні іншої держави, включеному до міжнародної наукометричної бази WoS, 9 публікацій апробаційного характеру.

Результати наукових досліджень були представлені і обговорені на

міжнародних та Всеукраїнських наукових конференціях, зокрема: III Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми медико-біологічного забезпечення фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (Харків, 2017); Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2017-2020).

Проблематика, зміст, кількість публікацій за дисертаційним дослідженням повністю відповідає вимогам МОН України. Теоретичне оприлюднення наукових досліджень на конференціях повною мірою засвідчує належну апробацію результатів.

Оцінка змісту дисертації та її основні положення

Дисертаційна робота має усі необхідні структурні елементи, а саме анотацію, зміст, перелік умовних скорочень, основну частину, яка складається з 5 розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаних джерел, додатків. Дисертаційна робота представлена на 280 сторінках, містить 75 таблиць і 12 рисунків.

У вступі дисертанткою наведено:

- *обґрунтування актуальності обраної теми;*
- *зв'язок роботи з науковими планами, темами:* дослідження було проведено згідно теми науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики фізичного виховання НУФВСУ на 2016-2020 р.р. за темою № 3.1 «Теоретико-методичні основи вдосконалення програмно-нормативних засад фізичної підготовки дітей, підлітків і молоді» (№ держреєстрації 0111U001626);
- *мету дослідження,* яка спрямована на обґрунтування засад гендерного підходу в процесі фізичного виховання для формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді, яка є фактором самовдосконалення і підвищення їх фізичного здоров'я, було досягнуто;
- *завдання дослідження,* що полягають в узагальненні вітчизняного і світового досвіду використання гендерного підходу у фізичному вихованні

учнівської молоді, дослідженні сформованості окремих компонентів індивідуальної фізичної культури в учнівської молоді, визначенні гендерних особливостей сформованості індивідуальної фізичної культури в учнівської молоді, визначенні лімітуючих та стимулюючих факторів, що впливають на формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді, було повністю розв'язано;

- *об'єкт та предмет дослідження;*

- *методи дослідження, що використовувалися для розв'язання поставлених завдань, а саме анкетування, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, тестування фізичної підготовленості, фізіологічні, антропометричні вимірювання, експрес-оцінка фізичного здоров'я за Г. Л. Апанасенком, психолого-діагностичні методи, тестування теоретичних знань та методи математичної статистики;*

- *наукову новизну дослідження, яка полягає в тому, що автором вперше: визначено, що на формування індивідуальної фізичної культури впливає організація системи фізичного виховання в закладах освіти, які навчаються за однією програмою з фізичної культури; виявлено, що значний позитивний вплив на сформованість процесуальної і результативної складових індивідуальної фізичної культури молоді здійснює оптимальний руховий режим за рахунок додаткових занять спортом, високий рівень мотивації досягнення особистого вдосконалення і адекватна самооцінка фізичного розвитку, яка відсутня у молоді, яка не займається спортом; визначено, що на сформованість індивідуальної фізичної культури впливають гендерні особливості юнаків і дівчат; визначено лімітуючі і стимулюючі фактори, що впливають на мотивацію до занять фізичною культурою і спортом юнаків і дівчат, які займаються і не займаються спортом і мають особливості гендерних ознак, що покладається в основу педагогічних умов формування індивідуальної фізичної культури в процесі фізичного виховання;*

- *практичну значущість результатів, яка полягає у можливості їх*

впровадження у практику роботи закладів загальної середньої освіти, щодо рекомендацій особистісно-орієнтованої парадигми у системі фізичного виховання ЗЗСО з урахуванням визначених потреб, мотивів та інтересів учнів. Практичні рекомендації та висновки можна використовувати для організації освітньо-виховного процесу з предмету «Фізична культура» в коледжі зі студентами I-II курсів. В результаті більше учнівської молоді залучено до систематичних занять фізичною культурою, як в рамках урочних, так і позаурочних форм занять, що позитивно впливає на підвищення рівня фізичного здоров'я молоді і сприяє збереженню генофонду нації України;

- *особистий внесок здобувача*, який полягав у теоретичній розробці основних ідей і положень дисертаційного дослідження, узагальненні даних та їх інтерпретації, визначенні напрямів впровадження результатів, оформленні й написанні дисертаційної роботи, формулюванні висновків.

- *апробація результатів, публікації, структура й обсяг роботи.*

У першому розділі дисертації - **«Теоретичні особливості гендерного підходу до формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді»** проаналізовано та узагальнено компоненти індивідуальної фізичної культури, які характеризують процесуальну і результативну діяльність особи. До них відносяться ціннісні орієнтації до занять фізичною культурою і спортом, ціннісні орієнтації у проведенні вільного часу, мотивацію до занять спортом, загальні і спеціальні цінності (термінальні та інструментальні), теоретична і фізична підготовленість юнаків і дівчат, рівень їх фізичного здоров'я як результат фізкультурної діяльності. Результати аналізу свідчать, що на сформованість складових індивідуальної фізичної культури впливають стать, період навчання в освітньому закладі (10-11 клас, I-II курс коледжу), заняття спортом.

Обсяг розділу 1 – 20 сторінок, що складає 9,4% від основного обсягу дисертаційної роботи. Основні положення, що висвітлені у першому розділі, представлені у наукових працях автора.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** подано опис основних методів, які використовувалися відповідно до мети, завдань, об'єкту та предмету дослідження, а також інформацію про організацію дослідження. Воно здійснювалося упродовж 2016-2020 рр. у чотири етапи.

У третьому розділі **«Сформованість показників індивідуальної фізичної культури учнівської молоді»** подано результати власних досліджень автора щодо впливу соціальних умов, які обумовлені організацією систематичних занять спортом (спортивний коледж) на рівень теоретичних знань з фізичної культури (48-60 % проти 10-12 % у не спортсменів), на сформованість понять про фізичну культуру особистості, рівень фізичної підготовленості і фізичного здоров'я.

Автором було вивчено результати фізичної підготовленості юнаків і дівчат протягом навчання в освітньому закладі (10-11 клас, I-II курс непрофільного коледжу) та виявлено тенденцію до їх зниження.

Також за результатами вимірювання рівня фізичного здоров'я автор стверджує про невідповідність між процесуальними і результативними компонентами формування індивідуальних фізичної культури, тобто отримання теоретичних знань про користь занять фізичними вправами не є стимулом для підвищення мотивації до систематичних занять спеціально організованою руховою активністю для підвищення фізичної підготовленості і фізичного здоров'я.

Розділ 3 викладено на 43 сторінках дисертації, а результати досліджень представлені у 6 наукових працях автора.

У четвертому розділі **«Формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді з різними гендерними ознаками»** наведено результати, які висвітлюють результати визначення психологічного типу учнівської молоді, ціннісні орієнтації юнаків та дівчат за різним психологічним типом, характеристику видів спорту, які цікавлять юнаків та дівчат з різним психологічним типом та видів занять, якими займаються юнаки та дівчата з

різним психотипом у вільний час, а також показники фізичної підготовленість юнаків та дівчат з різним психотипом.

Матеріали розділу також містять результати факторного аналізу особливостей формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді, наслідки впливу соціально-педагогічних умов на формування індивідуальної фізичної культури юнаків і дівчат, перелік факторів, що впливають на формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді, яка займається і не займається спортом.

В результаті факторного аналізу було виділено чотири головні групи факторів: ціннісні орієнтації, мотивація, рівень фізичної підготовленості і фізичного здоров'я та самооцінка фізичного розвитку. Аналіз співвідношення факторів свідчить, що у юнаків-спортсменів відмічається досить гармонійний вплив всіх чотирьох груп на формування індивідуальної фізичної культури. У дівчат-спортсменок більший вплив на результативний фактор (фізичну підготовленість, фізичний розвиток) здійснюють ціннісні орієнтації, мотивація, самооцінка. Різниця між характером впливу на формування індивідуальної фізичної культури у юнаків і дівчат обґрунтувало дослідження їх гендерних особливостей за психологічним типом.

Розділ викладено на 84 сторінках тексту та опубліковано у 6 публікаціях автора.

Наприкінці 3 та 4 розділів представлені висновки, які розкривають ступінь вирішення поставлених завдань.

У п'ятому розділі **«Аналіз і узагальнення результатів дослідження»** охарактеризовано повноту вирішення завдань досліджень та узагальнено результати наукової роботи.

Висновки повністю відповідають завданням дослідження та змісту основного тексту роботи, є логічними та структурованими.

Позитивно оцінюючи в цілому рівні наукової новизни і практичного значення дослідження, доцільно звернути увагу і на деякі його недоліки:

1. У дослідженні автор торкається розв'язання проблем формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді, хоча у розділі 1 порушуються також проблеми формування фізичної культури учнів 5-9 класів, тобто віку, що згідно чинного законодавства України виходить за межі молоді.
2. У практичному значенні автор роботи вказує на вирішення проблеми впливу на можливості викладачів фізичного виховання, хоча даний предмет у старшій школі та коледжі має назву «Фізична культура».
3. У розділі 2 роботи в процесі опису методів дослідження недоцільно кожен з методів викладати у окремому підрозділі.
4. Для вимірювання рівня соматичного здоров'я автор використовує загальновідомий експрес-скринінг за Г.Л.Апанасенком, хоча його норми для поділу школярів на рівні були розроблені ще у 1992 році і є застарілими, оскільки, як відомо, показники здоров'я населення значно знизились з моменту створення згаданої вище методики.
5. Дискусійним є той факт, що в процесі факторного аналізу автор життєвий індекс, цінність «творчість» та «високі запити» об'єднує під одним фактором з назвою «рівень функціональних можливостей».
6. Серед основних лімітуючих факторів, які впливають на формування індивідуальної фізичної культури у юнаків, які не займаються спортом, вказано на низький рівень віри в себе та низький рівень самооцінки фізичних можливостей, що фактично має однакове значення.
7. На наш погляд, неповним є виклад автором практичних рекомендацій, - не зрозуміле їх цільове спрямування та установи, де їх можливо застосовувати.
8. У висновку 4 роботи (абзац 2, речення 3) спостерігається неузгодженість складових речення, що ускладнює розуміння змісту викладеного у тексті.

Проте, представлені зауваження не знижують позитивного враження від науково-теоретичного рівня проведеного дослідження, його актуальності та практичної значущості.

Висновок про відповідність дисертації вимогам.

На підставі наведеного вище вважаю, що дисертаційна робота Дедух Марини Олександрівни «Гендерний підхід до формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді у процесі фізичного виховання» є самостійною, завершеною науковою працею, яка за актуальністю, науковою новизною, практичним значенням, обсягом проведених досліджень відповідає вимогам п.10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 року, а її автор заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор, завідувач кафедри теорії та методики
фізичної культури Сумського
державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка

О.А.Томенко

